

# 't Seghen Waert

jaargang 31 aflevering 3

september 2012



uitgave van het  
Historisch Genootschap  
Oud Soetermeer

Historisch Genootschap



Oud Soetermeer

### Contact

‘t Oude Huis, Dorpsstraat 7, 2712 AB Zoetermeer, tel. (079) 319 06 83

[www.oudsoetermeer.nl](http://www.oudsoetermeer.nl); [info@oudsoetermeer.nl](mailto:info@oudsoetermeer.nl)

Ledenadministratie en bezorging: [ledenadministratie@oudsoetermeer.nl](mailto:ledenadministratie@oudsoetermeer.nl), tel. (079) 331 58 28

### Dagelijks bestuur

vacant, [voorzitter@oudsoetermeer.nl](mailto:voorzitter@oudsoetermeer.nl), tel. 06 55813828

dhr. R.H.J. Kroeders, [secretaris@oudsoetermeer.nl](mailto:secretaris@oudsoetermeer.nl), tel. 06 12189712

dhr. F. Frankhuizen, [penningmeester@oudsoetermeer.nl](mailto:penningmeester@oudsoetermeer.nl), tel. 06 19501072

dhr. M.L.P. Van Veen, [penningmeester@oudsoetermeer.nl](mailto:penningmeester@oudsoetermeer.nl), tel. 079 3163165

### Werkgroepen en commissies

Activiteitencommissie: [activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl](mailto:activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl), tel. (079) 351 70 47

Archeologische Werkgroep: [awz@oudsoetermeer.nl](mailto:awz@oudsoetermeer.nl)

Collectie en Archief: [collectie@oudsoetermeer.nl](mailto:collectie@oudsoetermeer.nl)

Commissie Historisch Erfgoed: [che@oudsoetermeer.nl](mailto:che@oudsoetermeer.nl)

Genealogische Werkgroep: [gwz@oudsoetermeer.nl](mailto:gwz@oudsoetermeer.nl)

Interviewgroep Sprekend Verleden: [isv@oudsoetermeer.nl](mailto:isv@oudsoetermeer.nl)

Leesgroep Lastige Letters: [paleografie@oudsoetermeer.nl](mailto:paleografie@oudsoetermeer.nl)

Werkgroep Bewegend Beeld en Geluid: [wbbg@oudsoetermeer.nl](mailto:wbbg@oudsoetermeer.nl)

### Colofon

‘t Seghen Waert is een uitgave van het Historisch Genootschap Oud Soetermeer

ISSN: 1384-7260

Redactie: P. Drapers, R. Grootveld, J. de Kler, R. Tousain, T. Vermeulen;

[redactie@oudsoetermeer.nl](mailto:redactie@oudsoetermeer.nl)

Afbeeldingen zijn afkomstig uit de collectie van Oud Soetermeer, tenzij anders vermeld.

Omslag: De Zoetermeerse Motorclub op toertocht in de jaren 1930.

## Inhoud

Van de redactie	1
Busondernemer J.M.P. van Bergen Henegouw	2
Herinneringen aan mijn jeugd in Zoetermeer-Zegwaard	9
De dorpen Zoetermeer en Zegwaard tijdens het beleg en het ontzet van Leiden, 1574.	19

## Van de redactie

Een Zegwaardse ondernemer had in 1924 de moed een bedrijf te starten dat buslijnen naar Delft en Den Haag ging exploiteren. Het dorp lag weliswaar met het station Zoetermeer-Zegwaard aan de spoorlijn, maar bijzonder veel treinen stopten er niet. Over de eerste jaren van het busbedrijf en wat er uiteindelijk van geworden is, leest u in deze aflevering van 't Seghen Waert.

Lia Fokke-Luiten neemt ons mee naar de Vlamingstraat van haar jeugd. Haar dorpse belevenissen staan in schril contrast met de zaken waar kinderen in de moderne stad tegenaan lopen.

Geert Konert heeft de afgelopen anderhalf jaar uitgebreid onderzoek gedaan naar de gebeurtenissen rondom het ontzet van Leiden in 1574 en de gevolgen daarvan voor Zoetermeer en Zegwaard. Hij bereidt een publicatie voor waarin hij de gebeurtenissen beschrijft, nieuwe theorieën ontvouwt en deels tot andere conclusies zal komen dan eerdere auteurs. Voor 't Seghen Waert stelt hij als voorproefje deze samenvatting beschikbaar. Wilt u reageren of heeft u vragen over de inhoud of het gebruikte bronnenmateriaal, neem dan contact op met de redactie.

Tegelijk met dit blad is er een extra publicatie bij u bezorgd. Met deze uitgave schenkt ons Genootschap aandacht aan het feit dat vijftig jaar geleden de eerste stappen werden gezet op het pad van dorp naar stad.

Voor de volgende uitgave graag de kopij voor 1 oktober.

## **Busondernemer J.M.P. van Bergen Henegouw**

*E.W. van den Burg en M.C.J. Moers-de Vree*

### *De Schinkelweg en Den Hoorn, te weinig in de belangstelling?*

Aan de Schinkelweg en Den Hoorn waren in vroeger jaren meer dan vijftientig meest kleine middenstanders gevestigd. De Interviewgroep kreeg wat signalen van huidige en vroegere bewoners dat daar best eens wat meer aandacht aan besteed kon worden. Daarom nemen wij het bedrijf van Jan van Bergen Henegouw aan de Schinkelweg 7 onder de loep.

### *De busonderneming Van Bergen Henegouw*

Johannes (Jan) Martinus Petrus van Bergen Henegouw is geboren op 23 september 1898 te Vrijenban, nu Delft. Op 6 juli 1921 trouwde hij in Delft met Anthonia Elisabeth Tholens. In 1922 streek Jan met zijn vrouw neer in Zoetermeer en opende in het pand Schinkelweg 7 Garage Modern. Het was een autobusbedrijf, tevens motorvoertuigenherstelbedrijf.

Op 27 januari 1924 startte Jan van Bergen Henegouw een busdienst op Delft. In datzelfde jaar krijgt hij vergunning voor een benzine-installatie voor eigen gebruik. Het leven was nog ongecompliceerd. Om bijvoorbeeld zijn telefoonnummer te draaien was men gauw klaar, want zijn onderneming was bereikbaar onder telefoonnummer 36. En tot 1940 waren er nog nauwelijks bushaltes. De meeste bussen stopten op verzoek. Van Bergen Henegouw had in die tijd de beschikking over zes bussen, namelijk twee maal een Berliet, twee Dodges, een Bedford en een Steward. Van de laatste twee was de carrosserie afkomstig van Adriaan Lamboo, een naam die in de branche nog steeds bekendheid geniet in Zoetermeer.

### *Welke plaatsen waren te bereiken?*

Zegwaard en Zoetermeer waren nog twee afzonderlijk dorpen. Pas op 1 mei 1935 werden ze samengevoegd tot één gemeente Zoetermeer. De rijksweg A12 moest nog worden aangelegd. Dit wetende klinkt het volgende wat logischer. De eerste buslijn liep van Zegwaard naar Zoetermeer en via de Voorweg verder naar Leidschendam, richting Voorburg en zo naar het eindpunt Oranjeplein in Den Haag. Deze buslijn werd in 1928 overgenomen door Jelle Kok en C. Middelkoop. Kok legde daarmee de basis voor het busvervoerbedrijf Citosa, aanvankelijk Citos geheten. De tweede buslijn ging van Zegwaard via Pijnacker naar Delft. Daar was het eindpunt Hotel 't Scheepje' aan de Burgwal. Tijdens de marktdagen in Delft waren er extra busdiensten en dan was de eindhalte Nieuwe Langendijk. Van Bergen Henegouw had voor die tijd al een bijzondere service. Met de Nederlandse Spoorwegen was hij overeengekomen, dat er in zijn bussen



De eerste bus van Jan van Bergen Henegouw, een Berliet, 1925.

een aansluitend treinkaartje kon worden gekocht om via Pijnacker met de trein verder te kunnen rijden naar Rotterdam Station Hofplein of naar Den Haag Station Staatspoor. Dit was een financieel aantrekkelijke verbinding, kostte slechts 70 cent en was voor een rit Zegwaart-Rotterdam, of Zegwaart-Den Haag zeer concurrerend met Citosa.

Over tarieven gesproken: een retourtje Zegwaart (Den Hoorn) - Delft kostte in de jaren dertig 60 cent. Voor een enkele reis moest 37 ½ cent worden betaald. Jammer dat er geen kleurenfoto's van de bussen beschikbaar zijn, want met de kleuren rood en geel zal het een fleurig gezicht zijn geweest.

Ook voor een dagje uit werden de bussen gebruikt. Zo weten wij dat door de leden van Herwonnen Levenskracht een bus van Van Bergen Henegouw was afgehuurd voor een reis naar Rotterdam om daar onder andere een boottochtje te maken. Herwonnen Levenskracht was een onderdeel van de Katholieke Arbeiders Bond en hield zich ondermeer bezig met de bestrijding van tuberculose. Voordat de gasten op reis gingen moesten zij wel eerst naar de Heilige Mis zijn geweest en dan was het gebruikelijk voor de dames om een hoed te dragen. De toenmalige burgemeester Middelberg verklaarde dat de autobusdiensten van Citosa en Van Bergen Henegouw een zegen waren voor Zoetermeer.

### *Behoeft e aan openbaar vervoer*

Dat Zegwaart en Zoetermeer (met in 1930 respectievelijk 2654 en 1739 inwoners) behoefte hadden aan goed openbaar vervoer heeft de schrijver in de 'Gids voor Zoetermeer en Zegwaart 1933' als volgt verwoord:

“Aan het Station Zoetermeer-Zegwaart van de spoorweg Den Haag-Gouda stoppen slechts 7 treinen per dag in iedere richting, dus 14 in totaal. Hoewel men hiervoor verbinding heeft met het gehele land, zoo verlangt men tegenwoordig toch een veelvuldiger communicatie met de groote steden in de nabijheid. Hierin wordt behoorlijk voorzien door autobussen. In de eerste plaats brengen de Citos Bussen de reiziger 9 maal daags in drie kwartier naar Den Haag. Voorts heeft de Citos 8 busverbindingen met Rotterdam, via Berkel, Bergschenhoek en 6 diensten op Leiden, via Benthuisen, Hazerswoude. Bovendien is er een autobusdienst via Pijnacker op Delft, zoodat van Zoetermeer-Zegwaart de steden Leiden, Den Haag, Delft, Rotterdam en Gouda gemakkelijk te bereiken zijn”.

### *Einde van de busonderneming Van Bergen Henegouw*

Donkere wolken pakten zich samen. Op 9 november 1940 werd door de Commissie Vergunningen Personenvervoer bepaald dat Van Bergen Henegouw geen toestemming meer zou worden verleend om de busdienst naar Delft te onderhouden. Er was al besloten dat de N.V. Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij (WSM) de dienst zou overnemen. Beide partijen werd opgedragen een regeling te treffen over de schadeloosstelling. In ieder geval moest in de overeenkomst worden vastgelegd dat Van Bergen Henegouw niet in beroep zou gaan. Hij stond min of meer met de rug tegen de muur. Misschien als pleister op de wonde werd hem aangeboden om tegen een vastgesteld weekbedrag bij de WSM in dienst te treden en hij en zijn gezin mochten gratis reizen op de busdienst Zoetermeer-Delft. Het samenvoegen van de twee busdiensten paste wel in de filosofie om doelmatiger met materieel en personeel om te gaan, maar zal ook met concurrentie en het recht van de sterkste te maken hebben gehad. Bovendien was er in 1941 al schaarste aan brandstof en andere materialen zoals autobanden.

### *Garage Modern*

Jan van Bergen Henegouw had nog Garage Modern, voor de verkoop en reparatie van motorfietsen. In de gids van 1933 adverteerde hij met D.K.W. motorrijwielen, waarvoor hij het agentschap bezat. De prijs voor deze motorrijwielen was in die tijd vanaf 295 gulden, desgewenst op gemakkelijke condities te betalen! In 1947 breidde Van Bergen Henegouw zijn bedrijf uit met taxiactiviteiten en in 1952 is de officiële omschrijving van het bedrijf: Motorrijwielbedrijf, Autobedrijf, Gemotoriseerd Rijwielbedrijf en reparatie-inrichting en Taxibedrijf.

Op 16 maart 1953 ging Van Bergen Henegouw verder met een compagnon, Jan van Dijk, geboren op 21 oktober 1926 in Den Haag. Deze was uit Nederlands-Indië teruggekomen, waar hij zijn militaire dienstplicht had vervuld en zocht werk in deze branche.

Het bedrijf kreeg weer een nieuwe naam, namelijk 'De Schinkel'. De omschrijving van de doelstelling: handel in auto's en motorrijwielen en gemotoriseerde rijwielen annex garage- en reparatiebedrijf. Op dat moment woonde Van Bergen Henegouw nog aan de Schinkelweg 7 en Jan van Dijk in Den Haag. De samenwerking bracht niet wat zij er van verwachten, want de vennootschap werd ontbonden op 1 januari 1954. Van Bergen Henegouw stopte en keerde terug naar Delft.

Inmiddels woonde Jan van Dijk boven het pand Schinkelweg 7. In de negentiger jaren is ook Jan gestopt en verhuisde hij naar Moerkapelle. In het pand waar alles was begonnen is nu Tweewielers Van Dijk gevestigd, handel in fietsen, bromfietsen en reparatie. Het wordt geleid door de volgende generatie Van Dijk.

Garage Modern van Van Bergen Henegouw aan de Schinkelweg 7, 1948.



### *De Zoetermeerse Motorclub*

Ook de Zoetermeerse motorclub was in die tijd zeer actief. De voorzitter was, hoe kon het anders, Jan van Bergen Henegouw. In het bestuur zaten ondermeer Wim van Dorp, Piet van der Velden, Daaf Groenheijde, Jo Duiniveld, Leo Moers en Jan van Dijk. Deze bestuursleden zorgden voor het samenstellen van de puzzelritten die eens in de zoveel tijd gereden werden. Dat was altijd een heel werk. Bij de gemeente moest daarvoor een vergunning worden aangevraagd en dan moest worden opgegeven met hoeveel motoren de ritten gereden werden in verband met het vrijhouden van wegen. Ook aan Rijkswaterstaat diende het doorgegeven te worden, want van hun wegen werd ook gebruik gemaakt.

De Zoetermeerse Motorclub op toertocht. V.l.n.r. de echtparen Van Bergen Henegouw, Wiegel of van der Meer, Van Wensveen en Woldendorp, jaren (19)30



Het bestuur van de motorclub ging nog op de ouderwetse manier te werk. Iedereen deed maar wat en van notulen had men nog niet gehoord. Toch waren het volgens de leden van de club heel gezellige bijeenkomsten. De vergaderingen werden gehouden in het café van Toon van Fraassen in de Dorpsstraat. Uit deze motorclub werden motorordonnansen bij de "Ouden van Dagen" ritten aangesteld om de stoet auto's tijdens de reis bij elkaar te houden. Daaf Groenheijde was een van de ordonnansen en mogelijk is ook Cas Fischer daar-



voor bij de motorclub in de leer geweest. In ieder geval heeft hij meermalen als motorordonnans deze colonne begeleid. Cas, die enige jaren geleden in de leeftijd van honderd jaar is overleden, heeft destijds in een interview voor de Interviewgroep van Oud Soetermeer onder andere enthousiast verteld over zijn medewerking aan de Ouden van Dagen ritten. Dat laten wij hier graag volgen.

### *“De Ouden van Dagen”*

‘En dan had je natuurlijk vroeger de tocht van de Ouden van Dagen. Dat was een typisch gemeenschapsfeest, dan zeiden ze tegen elkaar: “Het is vandaag Ouden van Dagen”, dat heette dan zo. Dat was een dag dat al de ouderen uitgingen en dan reden er zo’n vijftig, zestig particuliere auto’s met allemaal nummers erop. Die auto’s werden opgesteld op de Van Rijweg en dan ging er een grote bus mee met mensen die niet in de auto’s meekonden. Dat was een mooi feest, een mooi feest was dat joh. De dominee ging mee, de pastoor ging mee, de burgemeester ging mee, dat was ook weer voor het contact, voor het gesprek, neutraal, gingen met elkaar ook eten. Er werd bij de bevolking geld ingezameld voor het comité Ouden van Dagen. De scholen begonnen pas als de Ouden van Dagen weg waren, de kinderen mochten bij de scholen juichen.

Het echtpaar Van Bergen Henegouw 25 jaar getrouwd in 1946. De kinderen v.l.n.r.:  
Netty, Nico, Bep, Louis en Jan.



's Avonds werden ze ingehaald door twee muziekkorpsen aan de gemeentegrens en dan trok de hele rij auto's en de bus nog één keer de hele gemeente door en dan was het afgelopen hè. Je zou het niet in je hoofd halen om niet naar de stoet te gaan en die toe te juichen. Ik ben een paar maal mee geweest als koerier met de motor en dan moest ik zorgen dat die tocht bij elkaar bleef. Als er hiaten waren moest ik zorgen, dat er vooraan gestopt werd, dat was mooi joh! De auto's waren genummerd, bijvoorbeeld van één tot vijfenzestig. Op de kruispunten hadden ze voorrang. Het was heel gemoedelijk, maar ook die inkomst 's avonds met die twee muziekkorpsen en dan het hele dorp door. Dat begon dan helemaal aan de Zegwaartseweg, daar werd opgesteld, dat was mooi, dat was heel mooi!

#### *Aan een wens voldaan?*

De Interviewgroep heeft, hoopt ze, aan een wens voldaan door aandacht te schenken aan een activiteit, deze keer aan de Schinkelweg.

Over Jan van Bergen Henegouw valt nog veel meer te vertellen: hij zou ook over genezende krachten hebben beschikt door middel van "strijken". Het verhaal gaat dat hij menige Zoetermeerder van kwaaltjes zou hebben afgeholpen. En verder hoorden wij, dat hij een tijdje kano's heeft verhuurd. Deze lagen gemeerd in de vaart voor zijn huis. Meestal wordt een artikel van de Interviewgroep uitsluitend ontleend aan een interview. Ditmaal konden wij onze kennis aanvullen met gegevens van een aantal informanten, waarvoor wij hen zeer erkentelijk zijn.



In het witte pand Schinkelweg 7 was Garage Modern gevestigd.

#### *Bronnen:*

"Gids voor Zoetermeer en Zegwaart 1933"

Moers, Gertjan, "Zoetermeer, een eeuw in foto's". Lubljana, van Geyt Productions, 1996

Leden van de Genealogische Werkgroep Zoetermeer

De heren J.W. Dreise, D. Groenheijde, M. van Kouwen en L. Moers

## Herinneringen aan mijn jeugd in Zoetermeer-Zegwaart

*Lia Fokke-Luiten*

Als derde kind uit een gezin van elf kinderen, met hardwerkende ouders, ben ik geboren en opgegroeid in de Vlamingstraat. Ik was het oudste meisje.

De Tweede Wereldoorlog is min of meer aan mij voorbij gegaan. Toch is me nog wel wat bijgebleven. Twee Duitse soldaten waren bij ons ingekwartierd. Ik zie ze nog met hun grote laarzen de trap opgaan naar het zolderkamertje, waar ze sliepen. Mijn moeder vertelde altijd: er was een goede en een slechte soldaat. Eén ervan had ook een jong gezin en vond het erg om op te moeten komen voor zijn land. Maar hij had geen keus. De andere soldaat was heel fanatiek. Als er een razzia was, zat mijn vader met nog twee ooms onder de keukenvloer. Daar lag een laag hooi en stro. Als de kust weer veilig was, kwamen ze weer tevoorschijn. Dan zagen die soldaten mijn vader gewoon weer thuis lopen.

Wij hadden een transportbedrijf: De gebroeders Luiten. Tot twee keer toe werden de vrachtwagens gevorderd door de Duitsers. Een garagebedrijf uit de Dorpsstraat zorgde ervoor dat er weer een nieuwe wagen kwam. Er moesten drie gezinnen van leven. Als bij de boeren de bieten werden gerooid, werden ze naar de suikerfabrieken in Puttershoek en Oud-Beijerland vervoerd. Ook vervoerden ze grond, zand en grind. Toen de oorlog voorbij was, werden de scholen vrijgegeven. Ons dorp begon weer op te bloeien!

De Vlamingstraat rond 1950. In het 3<sup>e</sup> huis links woonde de familie Luiten (Coll. Aat Hoogland).



### *Opgroeien na de oorlog*

Zoetermeer-Zegwaard was een echt boerendorp met wat middenstand en een aantal boterboeren. En natuurlijk de fabrieken van Nutricia en Brinkers. Bij deze bedrijven werkte voor het gevoel bijna de helft van de Zoetermeerse bevolking. De meeste kinderen gingen lopend naar school. Ik zat op de katholieke school. De leerkrachten die naast de nonnetjes ook voor de klas stonden kwamen meestal uit de grote steden. Een juf van de meisjesschool kwam dagelijks op de fiets uit Loosduinen. Via Leidschendam kwam ze over de Voorweg. De kleinste kinderen die nog niet zo ver konden lopen (iedereen ging namelijk lopend naar school, 's morgens heen en 's middags weer terug), mochten bij toerbeurt een stukje meeliften. Dan zaten ze op de bagagedrager, boven op haar boekentas. Ze torenden dan boven de juf uit. Wij vonden het zo'n koddig gezicht, als je ze voorbij zag fietsen!

Bij de jongens was een leerkracht, die uit Den Haag afkomstig was. Deze vond het nodig om die boerenjongens eens wat beschaving bij te brengen! Hij deed zijn uiterste best om ze ABN te laten spreken. De meisjeslokalen van de Nicolaaschool waren boven die van de jongens. Wij konden zo mooi meegenieten. Dan leerde de meester ze een liedje en moedwillig zongen ze het dan zo plat mogelijk. Of de poging om ze wat beschaving bij te brengen geslaagd is? Ik denk dat hij er een zware dobber aan heeft gehad!



Overtuig uw relaties met professioneel beeld: zakelijk portret, werkproces, natuur, producten en vastgoed. Eigen luchtfotografie-vergunning.

energie in beeld

# ardito

Meer weten? Kijk op [www.ardito.nl](http://www.ardito.nl)  
Ardito Fotografie - 079-3436003  
[info@ardito.nl](mailto:info@ardito.nl)

### *Oranjefeesten*

Het Oranjefeest was een jaarlijks terugkerend gebeuren. We leefden er helemaal naar toe. Soms kwamen de eerste kermiswagens al een week eerder. Dat was op het land bij boer De Groot aan de Vlamingstraat. Wij woonden er vlak bij. Als de kermisattracties werden opgebouwd gingen we kijken of we konden helpen. Zo verdienden we dan vrijkaartjes. Iedereen in de straat die een garage had maakte er ook een fietsenstalling van. Voor een dubbeltje mochten de feestgangers hun fiets stallen. Op de dag zelf gingen alle kinderen van de lagere school in een grote optocht naar het feestterrein, voorafgegaan door een fanfarekorps. We hadden allemaal een ballon in ons hand met een kaartje waarop je naam en adres stond. Op het terrein aangekomen werd met de hele schooljeugd het Wilhelmus gezongen. Na 'Lang leve de koningin' gingen de ballonnen de lucht in. En dan maar hopen dat die van jou zo ver mogelijk kwam! Daarna begonnen de kinderspelen, zoals zaklopen, was ophangen, koekhappen, met bekertjes water lopen, enzovoorts. Op het terrein stond een grote tent. Daar kregen alle kinderen een flesje chocolademelk van Nutricia en twee grote koe-

Zweefmolen op de kermis op het land van De Groot ter gelegenheid van de Oranjefeesten in 1959.



ken van Brinkers. Na afloop was er voor elk kind nog een klein cadeautje. In de middag begonnen de kermis en de volksspelen. Wanneer de kermis weer werd afgebroken, gingen we ook vragen of we mochten helpen. Maar dan konden ze ons niet gebruiken, want onder de plankieren lag overal kleingeld en dat raapten ze liever zelf op!

### *De Vlamingstraat*

De Vlamingstraat was een heerlijke straat om op te groeien. Ondanks het feit dat ik thuis wel eens taakjes kreeg, was er voldoende gelegenheid om heerlijk buiten te zijn. In de jaren vijftig gingen de mensen in het weekend wel naar de bollenvelden. Aan het eind van de dag kwamen de auto's dan terug, luid toeterend. De doorgaande route was destijds via Stompwijk en zo over de Vlamingstraat. Op iedere motorkap hing een bloemenkrans van narcissen. Wij gingen dan het aantal passerende auto's tellen. Dat was een leuke bezigheid.

### *Noten en stobalen*

In het land van boer Tas stond een half omgevallen notenboom. Toch bleef hij gewoon vruchten dragen. Eén hele dikke tak hing horizontaal. Met nog twee buurmeisjes klommen we er dan in en konden zo uren alleen maar zitten wieden. Bij Koetsier in de hooiberg maakten we gangen tussen de stobalen. Achteraf gezien was dat natuurlijk levensgevaarlijk. Die gangen waren soms meters diep. Dat er nooit iets fout is gegaan mag echt een wonder heten.

### *Peren*

Onze overburen aan de Vlamingstraat 30 hadden een grote boomgaard achter het huis. Daar groeiden van die heerlijke peertjes. Zo nu en dan gingen we even kijken of ze al rijp waren. Om er ongezien te komen moesten mijn zusje en ik onder het lage keukenraam door kruipen. Nu droegen we met buitenspelen over ons onderbroekje altijd een zwarte gymbroek, met elastiek in de pijpen. Zoveel als we konden stopten we dan de halfrijpe peertjes in deze zwarte gymbroek en heel voorzichtig schuifelden we dan weer langs het raam terug naar huis. De overburen zagen ons misschien wel gaan maar ze zeiden nooit iets. En wij vonden uiteraard dat ze al die peertjes toch niet alleen op konden eten! Maar van al die onrijpe peertjes hebben we wel nachtenlang maagpijn gehad. Eén van die buurjongens kom ik nu, ruim vijftig jaar later, nog wel eens tegen. Op een keer had hij in de supermarkt een peertje in zijn winkelwagentje laten liggen. Ik haalde hem er uit en gaf hem aan mijn buurjongen, die inmiddels meer dan tachtig jaar oud is. Ik zei: 'Hier buurman, die is nog van u'. Hij begon te lachen en zei: 'eindelijk een peertje terug van alles wat jullie uit de boomgaard hebben weggehaald'. Ik zei: 'Zagen jullie dat dan?'. 'Ja, natuurlijk zagen we dat. Maar we hadden er de grootste lol om. Om te zien hoe jullie dat deden!'.

### *Trouwkoets*

Kort na de oorlog ging een van de dochters van boer Tas trouwen. Ze reden heel statig met de koets naar de kerk. Wij stonden langs de kant van de weg het gade te slaan. Opeens begon het paard te steigeren en de koets kantelde zo in de sloot. Dat was natuurlijk een hele consternatie. Het bruidspaar zat helemaal onder de snijwonden en moest naar het ziekenhuis om verbonden te worden. Het huwelijk werd uitgesteld. Later die dag is er in de sloot gedregd naar hun persoonlijke bezittingen.

### *Raadsvergadering*

Onze buurman was gemeentesecretaris Blaauwhof. In de jaren vijftig werd de raadsvergadering regelmatig bij een van de leden thuis gehouden. Op een avond kwam burgemeester Vernède, statig met zijn zwarte hoed op, op zijn fiets naar de Vlamingstraat. Er kwamen nog meer raadsleden naar toe. Mijn broers hadden in de gaten wat er die avond zou zijn. Nu stond er achter in de tuin een grote duiventil. Toen de vergadering in volle gang was vingen ze stiekem alle duiven. In de voordeur van onze buurman zat een luikje. Eén voor één hebben ze toen alle beestjes in de gang losgelaten. Het was me een gefladder van jewelste! Ineens kwamen twee raadsleden vragen waar onze jongens waren. Die zaten inmiddels natuurlijk doodstil op de zolder. Er werd verteld dat de burgemeester met de andere gemeenteraadsleden de grootste moeite had om de duiven weer te vangen. De vergadering zal die avond wel vroeg zijn afgelopen!



De broertjes Luiten met vriendjes op een vlot bij overbuurman Groenheijde aan de Vlamingstraat, 1961 (Coll. Lia Fokke-Luiten).



## **HENNEKEN BV**

# **Professionele verhuizers van huis uit.**

- Particuliere verhuizingen
- Kantoor- en bedrijfsverhuizingen
- Nationale- en internationale verhuizingen
- Verhuiswinkel
- Verwarmde en beveiligde inboedel-/archiefofslag

Goudstraat 51  
2718 RD Zoetermeer  
Telefoon: +31 (0)79-361 13 68  
E-mail: [info@henneken.nl](mailto:info@henneken.nl)  
Internet: [www.henneken.nl](http://www.henneken.nl)

 **ERKENDE  
VERHUIZERS**



### *De excentrieke dame*

Naast ons woonde een bijzonder echtpaar. Ze bewoonden de zolder boven de wagenmakerij. We waren allemaal wel een beetje bang van de vrouw, want ze was nogal raar. Ze verfde haar witte kip, want ze zei dat ze hem dan goed kon herkennen als de kip op stap ging. Met de feestdagen verweende ze ook haar konijnen met limonade en tompouces. Dat was een heel ritueel! Dan ging ze met een dienblad met limonadeglazen naar het schuurtje achter het huis. Op een keer hadden mijn broers het haakje op de deur van haar schuur gedaan toen ze binnen was, maar mijn zusje was met haar mee.

Toen onze buurvrouw in de gaten kreeg wat de jongens gedaan hadden begon ze verschrikkelijk te kriesen. Mijn kleine zusje werd heel erg bang. Met een lange stok heb ik toen gelukkig het haakje van de deur gekregen.



De Vlamingstraat rond 1950. In het 3<sup>e</sup> huis van rechts woonde de familie Luiten (Coll. Aat Hoogland)

### *Vermullem*

Vermullem had een pluimveebedrijf. Daar stond een grote broedmachine. Als de kuikentjes een dag oud waren werden ze gesekst. Dan gingen mijn broertjes wel eens eendagskuikens halen. Dat zouden dan allemaal haantjes moeten zijn. Ze werden dan thuis in een kartonnen doos achter de warme kachel gezet. Maar soms zaten er wel eens hennetjes tussen de haantjes. Na enkele dagen kon je dat zien. Nu had boer Tas een ren waar een kloek met kuikens zat. De jon-

gens ruilden daar toen stiekem enkele haantjes om voor hennetjes. Maar op een gegeven moment begonnen ze veertjes te krijgen en toen had hij een bont gezelschap. De boer wist natuurlijk precies waar hij moest wezen om zijn eigen beestjes weer terug te halen!

Hij sprak de jongens vermanend toe en het was weer opgelost. Want we waren wel eens ondeugend maar het bleef altijd onschuldig. Politie is er nooit aan te pas gekomen. In de buurt werd het onder elkaar opgelost. Daar stond tegenover, dat als er in de buurt hulp nodig was, ze altijd op ons konden rekenen. En dan wordt er heel wat door de vingers gezien.

### *Zwembad aan de Leidsewallen*

Bij de tuinder Lagerwaard was een soort zwembad gemaakt in de Leidsewallen. Daar kon je zwemmen. Maar meisjes mochten er niet naartoe! Waarom? Er waren geen kleedhokjes. Je moest je op het land uitkleden.

Nu had ik een tante die een jongenszwembroek had genaaid uit huidkleurige machinaal gebreide kousen. Toen die klaar was moest mijn broer de zwembroek gaan ophalen. Daar had hij natuurlijk geen zin in! Dus ging ik hem ophalen. Maar ik maakte wel gelijk gebruik van de gelegenheid om clandestien te gaan zwemmen in de Leidsewallen! Toen ik eindelijk thuiskwam met die zwembroek, zei mijn broer: 'Hij is nat. Je bent wezen zwemmen!' Ik bleef natuurlijk ontkennen...

Dries van der Meer zwom ook vaak in de Leidsewallen. Hij had een tuinderij aan de Voorweg en hij gaf les bij de Katholieke Gymnastiekvereniging DIO, later Sine Nomine genoemd. In de winter leerde hij ons droogzwemmen. Dries kon verschrikkelijk lang onder water blijven. Het was altijd een verrassing om te zien waar hij weer boven kwam!

### *Paarden uit Hongarije*

Er was ook een paardenhandelaar in Zoetermeer-Zegwaard: Herman de Mol aan de Voorweg. Hij haalde wilde paarden uit Hongarije. Die paarden werden vervoerd per trein. Als ze in het dorp aankwamen moesten wij kinderen altijd helpen om ze vast te houden als ze werden uitgeladen.

De paarden werden eerst opgelapt en ze moesten bijkomen van de reis per trein. Ze hadden vaak diverse verwondingen. Langzamerhand werden ze op het land gelaten. Maar die paarden waren geen sloten gewend en vaak viel zo'n paard in de sloot. Dan werd mijn vader erbij gehaald om met de vrachtwagen de paarden uit de sloot te trekken.

*We groeiden op*

De jaren verstreken, we werden allemaal ouder en verstandiger.

We moesten ook aan onze toekomst gaan denken. In de zestiger jaren zou Zoetermeer uit gaan groeien tot een grote stad. Daar was in het begin toch wel wat weerstand tegen. Het land werd onteigend en je kon ineens niet overal meer komen. Vroeger kon je bij de middenstand alles op laten schrijven en later betalen. De mensen van buitenaf die zich hier kwamen vestigen waren vreemd en moesten direct betalen. De middenstand zat toen wel in een spagaat. De een wel en de ander niet direct betalen, dat vroeg wel wat aanpassingen. Maar een grote stad heeft ook zijn voordelen.

Hoewel we met weinig tevreden waren, zijn er nu veel meer mogelijkheden.

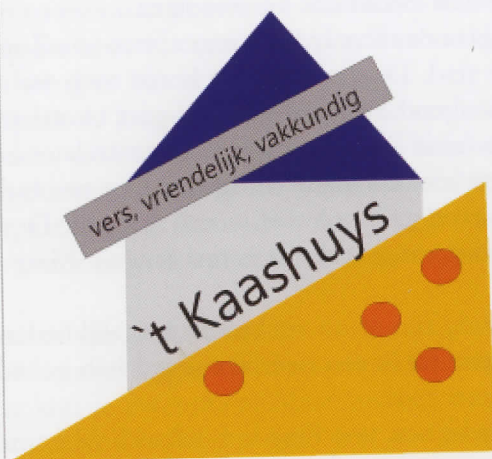
Als ik nu terug kijk, dan kan ik zeggen dat ik een heerlijke jeugd heb gehad in ons voormalige dorp.

Onze kinderen zeggen nu echter, dat ze ook een fijne tijd gehad hebben in de snel groeiende stad. Ik hoop dat onze kleinkinderen later ook zullen zeggen: het is heerlijk om op te groeien in de grote stad Zoetermeer!

Het voltallige gezin Luiten-Van den Bos bij de 25-jarige bruiloft in 1962.

V.l.n.r. boven: Ben , Betty , Dineke; midden: Kees, Ria , Ma , Ton, Pa , Joke , Gerard;  
voor: Ankie , Lia , Willie (Coll. Lia Fokke-Luiten)





Miereakker 20  
Reeuwijk  
0182-300797  
Dorpsstraat 103  
Zoetermeer  
079-3167616

Weydeland Kaas, buitenlandse kazen,  
verse noten, olijven en tapenades, mooie wijnen  
diverse specialiteiten



*Het gezelligste eetcafé van het Stadshart!*

7 dagen per week geopend voor lunch en diner.  
Maar ook om te genieten van  
een goed glas wijn of bier.

Bijvoorbeeld voor of na  
een bezoek aan theater of bioscoop



Oostwaarts 4  
Stadshart Zoetermeer  
079- 346 31 41

[www.theoldpal.nl](http://www.theoldpal.nl)  
[info@theoldpal.nl](mailto:info@theoldpal.nl)

***Waar je oude vrienden hebt en nieuwe vrienden maakt!***

## De dorpen Zoetermeer en Zegwaart tijdens het beleg en het ontzet van Leiden, 1574.

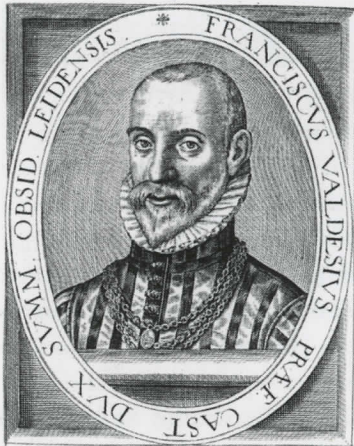
Geert Konert

### Inleiding

Wist u dat er in een ver verleden een slag is uitgevochten op het grondgebied van Zoetermeer? Tijdens het beleg van Leiden hadden de Spanjaarden een verdedigingsring opgetrokken waar de dorpen Zoetermeer en Zegwaart deel van uitmaakten. Deze verdedigingsgordel diende om een mogelijke aanval van de Geuzen af te slaan.

Die aanval kwam in september 1574; ze braken met veel geluk door de Spaanse linies. De gevolgen van deze confrontatie voor de dorpen Zoetermeer en Zegwaart waren enorm. Een groot aantal mensen verloor het leven; de schade aan huis en haard was aanzienlijk, vooral in het dorp, waar 30% van de huizen was vernield. De boomgaarden waren gekapt en een groot gedeelte van het land stond onder water. De inwoners van Zoetermeer en Zegwaart brachten een aanzienlijk offer voor het ontzet van Leiden.

De gebeurtenissen die vooraf gingen aan het ontzet van Leiden zijn uitgebreid beschreven door vele historici, met name door R. Fruin. De betekenis van deze gebeurtenissen voor de plattelandsbevolking is echter grotendeels onbelicht gebleven. In deze korte studie probeer ik daarop een antwoord te vinden.



Don Francisco de Valdez is Maerredel Campo ende velt-Overste voor de Stadt Leiden.

De Spaanse bevelhebber Francisco de Valdez belegerde Leiden in 1574 tevergeefs.

De studie is gebaseerd op documenten uit de zestiende eeuw, die bewaard zijn gebleven in het archief van Zoetermeer. Het betreft de morgenboeken van Zoetermeer (1568, 1576, 1580) en Zegwaart (1571), de soldatenrekeningen van Zegwaart uit 1572/73, de protocollen uit Zegwaart van 1575 en de belastingregisters van Zoetermeer (1562) en Zegwaart (1579) en andere notities.

Deze documenten gezamenlijk geven een duidelijk beeld van het wel en wee van de dorpeelingen in de jaren zeventig en maken het dus mogelijk de betekenis van de strijd tussen de Geuzen en de Spanjaarden voor de inwoners van beide dorpen zichtbaar te maken.

### *Holland onder water*

Deze samenvatting van de gebeurtenissen begint op 28 mei 1574. De Spanjaarden hadden Leiden voor de tweede keer omsingeld. Ze hadden met een bliksemactie een groot gedeelte van Zuid Holland bezet, alleen in Delft en langs de noordelijke oevers van de Merwede en de Hollandse IJssel bezaten de Geuzen nog bolwerken. De Spaanse bevelhebber Francisco de Valdez had Leiden in een wurggreep. Valdez positioneerde zijn troepen dusdanig dat hij alle toegangswegen zowel over land als over water naar Leiden beheerste. Zijn stellingen bestonden uit een belegeringsring direct om Leiden, een binnenste verdedigingsgordel waar Voorschoten en Zoeterwoude onderdeel van uitmaakten en een buitenste verdedigingslinie waar de dorpen Zoetermeer en Zegwaart in lagen. Daarnaast bemande hij een groot aantal vooruitgeschoven posities.

Twee broers van Willem de Zwijger waren gesneuveld op 14 april 1574 tijdens de slag op de Mokerheide. De Spanjaarden waren militair oppermachtig en de opstandelingen uiterst verdeeld. Hoe kon men de Spanjaarden verdrijven? Willem de Zwijger stelde de draconische maatregel voor om een groot gedeelte van Zuid Holland onder water te zetten. Dit stelde de opstandelingen in staat om met een vloot naar Leiden op te rukken en het water zou de slagkracht van het Spaanse leger enorm reduceren. De Staten van Holland en Zeeland waren naar goed Nederlands gebruik de maanden juni en juli aan "het polderen" (overleggen). Op 30 juli gingen de Staten akkoord met het plan om Zuid Holland te inunderen: "dat men de landen van Rijnland, Delfland en Schieland en alle

Louis Boisot (1530-1576),  
luitenant-admiraal van Holland  
en Zeeland, aanvoerder van de  
geuzen.



Louis van Boysot. Heer van Raart.  
Admirael van Zeeland.

aanpalende landen door het openen der sluizen en het doorgraven van alle dijken en kaden zou doen inunderen, om alzo of de vijanden buiten dezelve landen te doen delogeeren of een weg naar alle apparentie en gemeen overleg en gevoelen te vinden, waardoor de stad Leiden te water met schepen of schuiten ontzet zou mogen worden."

Op 3 augustus werden de dijken doorgestoken. De Staten benoemden Louis Boisot tot bevelhebber (admiraal) van de strijdkrachten van de Geuzen. Begin september waren de Geuzen klaar met hun voorbereidingen en waren ze het eens over de te volgen tactiek. Het plan was om de Landscheiding tussen de dorpen Wilsveen en Zoetermeer aan te vallen en door te graven om zo een vaarroute te creëren via het Zoetermeerse Meer naar Leiden.

### *Zoetermeer-Zegwaard in 1574*

De schouten van de ambachten Zoetermeer en Zegwaard, de heren Adriaen Willemsz van der Chijs en Cornelis Vranckenszoon Bijll waren inmiddels gevlucht, net als veel dorpelingen. We weten niet precies hoeveel mensen er op het grondgebied van de ambachten woonden, maar waarschijnlijk waren dat er ruim 3000. Het was voornamelijk een boerenbevolking, die zich bezig hield met veeteelt en landbouw. Veel boeren wonnen ook turf, naast wind de belangrijkste energieleverancier van die tijd. Ze bedienden markten in Delft en Leiden. Langs verschillende waterlopen lagen scheepswerven. De dorpen zelf fungeerden als regionale dienstencentra. Er woonden timmerlieden, smeden, molenaars, bakkers, schrijvers en boden. Ook woonden hier de pastoor en de koster van de kerk.



Romantische afbeelding van het gevecht om de Voorweg (opgenomen in W.J. Hofdijk, Leydens' wee en zegepraal, 1874)

De dorpelingen waren verdeeld in voor- en tegenstanders van de opstand. Waarschijnlijk viel deze tweedeling grotendeels samen met geloofscheidslijnen. Er waren natuurlijk ook mensen die onverschillig stonden ten opzichte van de opstand. De beschikbare informatie suggereert dat ongeveer zestig procent van de bevolking de opstand niet actief ondersteunde.

Op 25 juli, Sint Jacobsdag, was het feest in de dorpen, dan werd de kermis gehouden in Zoetermeer. De kermis viel waarschijnlijk samen met de jaarmarkt. In 1574 zal de jaarmarkt echter niet gehouden zijn. Eind mei waren de Spanjaarden terug en Zoetermeer en Zegwaard bezet. De dorpen vormden immers een onderdeel van de buitenste Spaanse verdedigingsring. De Spaanse eenheden in Zoetermeer - Zegwaard stonden onder bevel van kapitein Marin de Ayale.

Waarschijnlijk waren veel inwoners gevlucht. Op 1 augustus gelasten de Geuzen bij plakkaat alle huislieden en dorpingen, voor zo ver zij niet in besloten en verschanste plaatsen woonden, zich binnen acht dagen met al hun have en vee te begeven in een stad of sterkte onder gehoorzaamheid van de prins. De goederen van hen die hieraan geen gehoor gaven, zouden beschouwd worden als rechtmatige buit voor de soldaten van de Geuzen.

Waarschijnlijk gaven velen hieraan gedeeltelijk gehoor door hun gezinnen weg te sturen; de mannen bleven op de boerderij om de lopende zaken te behartigen. De schouten Cornelis Vrackenszoon Bijll en Adriaen Willemsz zouden eind 1574 terugkomen, nadat de Spanjaarden waren verdreven. Het bleek toen dat veel van de mensen die achter waren gebleven, de dood hadden gevonden.

### *De Geuzen vallen aan*

In de avond van 10 september trok Boisot met de voorhoede uit Rotterdam ten aanval. De volgende dag had hij de Landscheiding in handen en groeven de grondwerkers (pioniers) de dijk door. Het water kon van Delfland het Rijnland instromen. Het leek een mooie overwinning, maar het bleek nu dat de gekozen strategie gebaseerd was op onvolledige informatie. Achter de Landscheiding liepen nog twee oost - west strekkende dijken tussen Wilsveen en Zoetermeer, respectievelijk de Groeneweg en de meer noordelijk gelegen Voorweg. Deze moesten ook worden doorgestoken voordat men het Zoetermeerse Meer kon bereiken. Tot overmaat van ramp bleek dat Valdez een sterke legermacht op de Voorweg aan het samentrekken was.

Valdez had circa 3000 man op de Voorweg geposteerd. Er lagen verschillende boerderijen, schuren en hooibergen aan de dijk, die tot een uitstekende verdedigingslinie ingericht konden worden. Tevens had Valdez een paar stukken veldgeschut opgesteld. Een bijkomend probleem vormde de ondiepte van het water dat op het land stond, te ondiep voor de galeien. Ten slotte bleek er maar één vaart te zijn die een verbinding vormde tussen het Zoetermeerse Meer en de polder waar de vloot lag. Hier lag een brug in de Voorweg. Het was duidelijk dat de Geuzen de brug moesten veroveren (deze brug lag waar nu het Panamapad op de Voorweg aansluit).

Er was dus dringend versterking nodig, wilde de campagne een kans van slagen hebben.

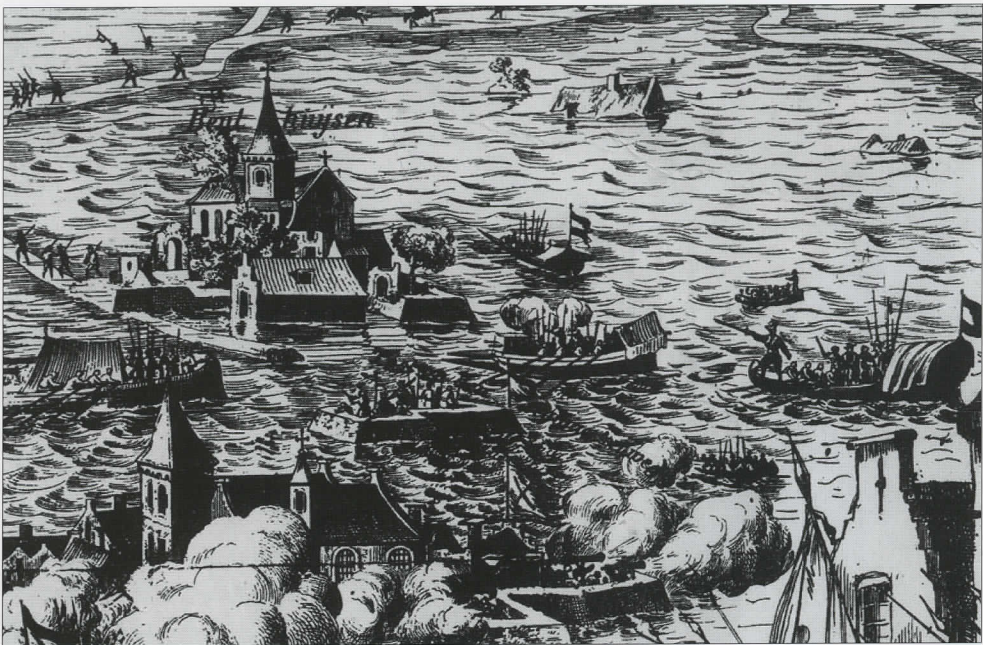
Boisot verzocht de prins zo snel mogelijk versterkingen en kanonnen te sturen. De prins honoreerde het verzoek, waarna Boisot een legermacht van meer dan 2500 man op de been had. Het totale aantal manschappen dat als soldaat, bootsgezel, roeier of pionier bij de operatie (inclusief bevoorradingschepen et cetera) betrokken was, wordt geschat op ongeveer 8000 man.



In de vroege morgen van 17 september gaf Boisot het bevel om aan te vallen. Om acht uur in de ochtend openden de vier zware kanonnen en zestig lichtere stukken van de galeien het vuur op de brug en omgeving. De Spanjaarden beantwoordden het vuur en een kanonnade barstte los, die uren zou duren. Rond het middaguur was het duidelijk dat de aanval niets uithaalde. De boten met de zware kanonnen waren kapot gegaan door het dreunen van het eigen geschut. De vlootvoogden gaven het sein tot de aftocht. De aanval op de Voorweg was afgeslagen.

De Geuzen hadden pijnlijke verliezen geleden en de vlootvoogden stonden nu voor het probleem een ander plan te bedenken om Leiden te bereiken. Een paar dagen later, op 19 september, werd een alternatieve route voorgesteld door een aantal autochtonen. Het leek het beste plan bij gebrek aan beter. Acht galeien met 80 schutters (harquebusiers) en 60 grondwerkers gingen diezelfde dag op pad onder leiding van Boisot. Veruit het grootse deel van de vloot bleef dus in positie en nam de Spaanse stellingen weer onder vuur om de aandacht van de Spanjaarden vast te houden op de Voorweg. Het ging er heet aan toe op de Voorweg volgens het relaas van een hoge Spaanse officier.

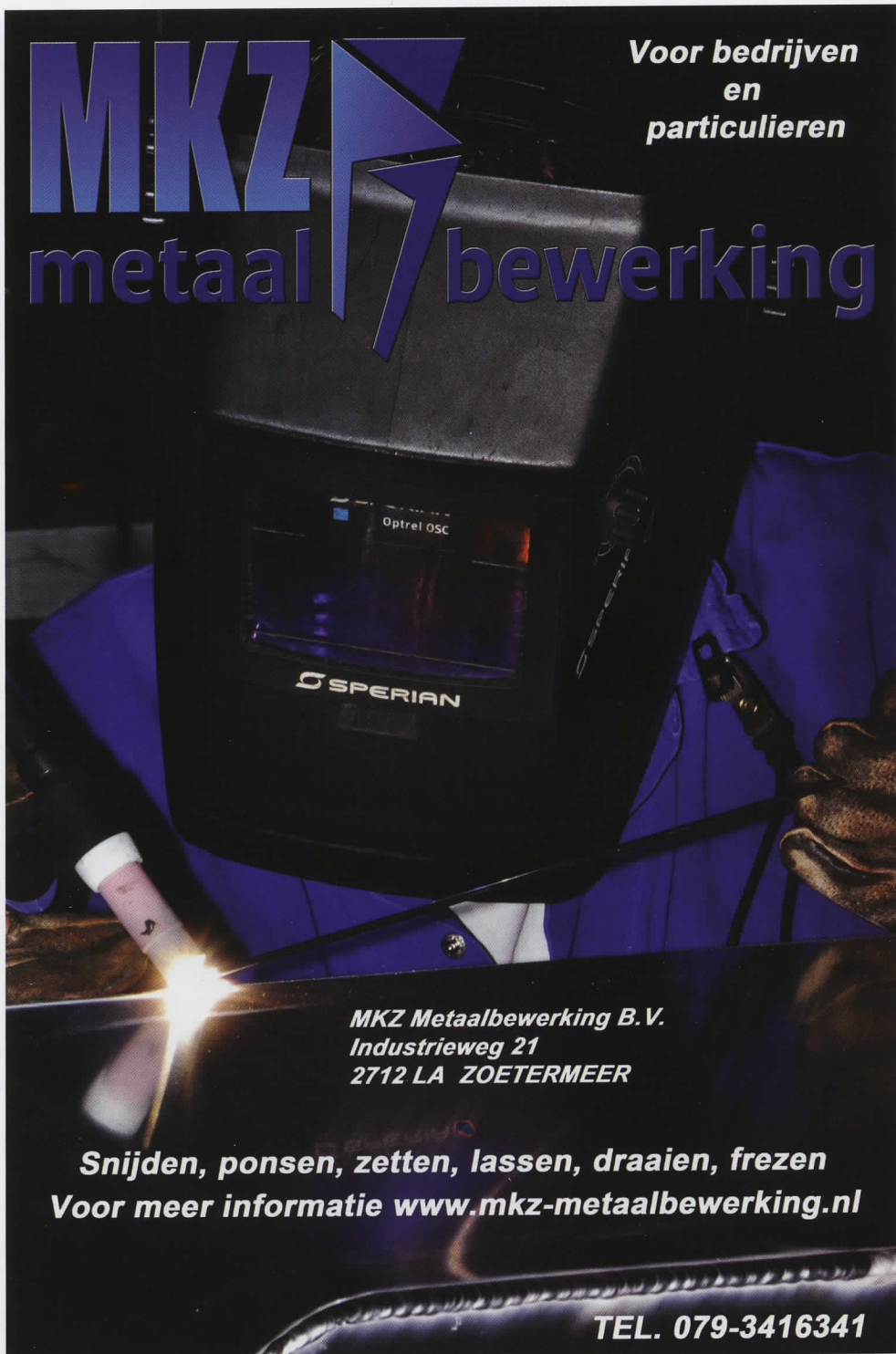
De doorsteek van de geuzen door de Zegwaartseweg in 1574, gezien door 19<sup>e</sup>-eeuwse ogen (opgenomen in W.J. Hofdijk, *Leydens' wee en zegepraal*, 1874)





**Voor bedrijven  
en  
particulieren**

# metaal bewerking



**MKZ Metaalbewerking B.V.**  
**Industrieweg 21**  
**2712 LA ZOETERMEER**

**Snijden, ponsen, zetten, lassen, draaien, frezen**  
**Voor meer informatie [www.mkz-metaalbewerking.nl](http://www.mkz-metaalbewerking.nl)**

**TEL. 079-3416341**

Heer Luis Pimentel, de vaandrig van kapitein Carrera, had die nacht met zijn compagnie een loopgraaf gemaakt, die de rebellen opnieuw met veel kracht begonnen te beschieten. Toen men zag dat de moed van de soldaten iets was afgenomen door de vele kogelinslagen, beklom heer Luis de dijk en om zijn troepen moed in te blazen wandelde hij met zijn kleine schild en zijn zwaard in de hand gedurende twee uur over de dijk, zonder de grote hoeveelheid kogels zelfs maar op te merken. Toen hij geraakt werd aan een schouder trok hij zich terug in de loopgraaf en verbond zijn wond met een kousenband. Hoewel heer Luis gewond was, liet hij zijn soldaten niet in de steek op deze dermate gevaarlijke plek, niet die nacht en niet de volgende dag, toen het water tot aan de knieën was gestegen en het huis en de loopgraaf waren doorzeefd met kogels.

#### *Een andere route*

Ondertussen was Boisot rond de dorpen gevaar. Het water was daar aanmerkelijk dieper, de galeien konden zelfs zonder problemen over de Landscheiding (tussen Delf- en Schieland) varen en men bereikte zonder tegenstand de sluis, de Zegwaartse Verlaten genoemd. De sluis werd gebroken en het water stroomde nu vanuit Schieland het Rijnland binnen. Boisot trok over diepe geulen en sloten verder tot aan de Zegwaartseweg (tussen de huidige Hugo de Grootlaan en Benthuizen). Deze weg werd onmiddellijk doorgraven en Boisot liet zijn soldaten aan weerszijden van het gat in de dijk verdedigingsposities innemen waarvoor een aantal huizen in brand werd gestoken.

De Spanjaarden waren volledig verrast die 20ste september. Valdez ontving tot zijn ontsteltenis het bericht dat de Geuzen waren doorgebroken en er gevaar dreigde dat de samenhang tussen de verschillende Spaanse schansen verloren zou gaan. Hij gaf bevel de gehele buitenste verdedigingslinie te verlaten en zich op Zoeterwoude terug te trekken.

Boisot trok de 21ste september direct verder via de Leidsewallenwetering naar het kleine Noordaasche meer, dat hij na een aantal schermutselingen 's avonds in kon nemen. Men kon de belegerde stad Leiden nu zien liggen, maar hoe nu verder? In de Weipoort liep het vee nog in de wei. Het land stond daar nog niet onder water.

#### *Zoetermeer en Zegwaart zwaar getroffen*

Die dag kwam de achterhoede van de Geuzen in de dorpen Zoetermeer en Zegwaart aan. Het Spaanse juk werd op die 21ste september 1574 definitief afgeworpen, maar naar snel bleek, tegen een aanzienlijke prijs. De dorpelingen leden enorme schade door de inundaties. Het morgenboek van Zoetermeer van 1576, ruim een jaar na dato, geeft een indruk van de omvang van die schade. Van de 1725 morgen in 1568 beschikbaar land, waren 843 morgen in 1576 weer

in gebruik, dus minder dan de helft. In 1580 is het gehele grondgebied van de gemeente Zoetermeer weer beschikbaar voor bewerking. De materiële schade in Zoetermeer lijkt dus weer redelijk hersteld te zijn in 1580. Hoe anders is de situatie in Zegwaard.

In het verpondingsboek van het ambacht Zegwaard van 1579 staat 1220 morgen land beschreven, slechts iets minder dan de 1300 morgen in 1571. Echter slechts 890 morgen hiervan is "vruchtbaar", de rest vertegenwoordigde geen economische waarde. Het onvruchtbare land werd beschreven als "desolaat, quaat of mit den hogen water verdreven". Het gebied van de Bovenweg in het oosten van het ambacht Zegwaard had vooral te lijden gehad en was in 1579 nog grotendeels onbruikbaar voor agrarische activiteiten of turfwinning. Het gebied in de nabijheid van het dorp was wel grotendeels weer in gebruik. Dus vijf jaar na dato was de schade in Zegwaard nog niet hersteld. Ook de schade aan huis en haard was groot, zoals blijkt uit de verpondingsboeken van Zegwaard van 1579. Een groot aantal huizen en hofsteden in en in de nabijheid van het dorp was in de as gelegd of vernield ("verdestrueert, rampeniert"). Het percentage vernielde huizen in het dorp bedroeg iets minder dan dertig procent. Hierbij is inbegrepen een aantal huizen, dat in 1579 weer was gerepareerd. Een enorm hoog percentage! De meeste huizen in de buitengebieden van Zegwaard waren in tact in 1579.

Gedurende de gevechten ging dus ook een groot gedeelte van het huizenbestand in het dorp verloren. Zoals gemeld in de kronieken staken de Geuzen een aantal huizen op de Zegwaardseweg in brand. In het dorp is echter niet gevochten, immers de Spanjaarden hadden hun posities zelf opgegeven. De enorme omvang van de schade in het dorp Zegwaard lijkt dus niet het resultaat van gevechtshandelingen te zijn. De vraag rijst wat die schade dan wel veroorzaakt heeft. We kunnen in de documenten lezen hoe het de inwoners van Zegwaard verging. Huybrecht Adriaensz van Roen bijvoorbeeld was in 1571 een boer met veel land; de Geuzen deden in 1572/73 tijdens het beleg van Haarlem verschillende keren een beroep op hem, waar hij gehoor aan gaf. In 1579 vinden we zijn weduwe terug met een verbrande hofstede.

Jacob Jansz Backer was ook een rijke boer in 1571. Ook hij ondersteunde de Geuzen tijdens het beleg van Haarlem en ook hij overleed voor 1579. In het verpondingsboek wordt zijn erfgenaam vermeld. De protocollen uit 1575 laten zien dat hij in 1574 is overleden.

Een interessant beeld ontstaat nu als we de inwoners van Zegwaard verdelen in twee groepen, een groep tegenstanders (of onverschilligen) van de opstand en een groep voorstanders, zoals Huybrecht Adriaensz en Jacob Jansz Backer. Deze

splitsing is gebaseerd op de gegevens uit de soldatenrekeningen uit 1572/73. Het blijkt nu dat het aantal vernielde huizen veruit het grootst is bij de mensen die de opstand steunden. Dit waren 28 vernielde huizen. Slechts 7 vernielde huizen behoorden toe aan de tegenstanders. Daarnaast waren nog 8 vernielde huizen het eigendom van mensen die voor 1579 niet in de boeken voorkwamen, waarschijnlijk huizen die in andere handen waren overgegaan omdat de eigenaren waren overleden. De documenten laten ook zien dat het aantal overledenen in 1574 zeer hoog was in vergelijking met de voor en achterliggende jaren. Het gemiddelde aantal eigenaren betiteld als “erfgenaam” in de bevolkingsopbouw van de beide ambachten lag normaal tussen de 5 tot 8 %; kort na de gewelddadigheden lag dat percentage op ruim 20%. Tevens zien we dat het aantal overledenen in de pro-Geuzen groep (29%) een factor groter is dan onder de onverschilligen (11%).

De mensen die de opstand ondersteunden werden dus veel zwaarder getroffen, hun materiële schade was veel groter en het verlies aan mensenlevens veel hoger. Het lijkt daarom waarschijnlijk dat deze mensen werden getroffen door plundering en brandschatting van Spaanse zijde, zeker gezien het feit dat we de schade niet kunnen relateren aan gevechtshandelingen. We mogen besluiten met de constatering dat de inwoners van Zoetermeer en Zegwaart inderdaad een aanzienlijk offer brachten voor het ontzet van Leiden en de bevrijding van de Noordelijke Nederlanden.



De route die de geuzenvloot naar alle waarschijnlijkheid heeft afgelegd (J.W. de Jongh, Toelichting bij de twaalf historische wandkaarten (...), 's-Gravenhage 1909).

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken met hun steun de activiteiten van Oud Soetermeer mogelijk.

**Van As Makelaardij bv**

[www.van\\_as.nl](http://www.van_as.nl)

**Bouwmarkt De Bouwhof**

[www.bouwhof.com](http://www.bouwhof.com)

**Cammeraat IJzerwaren**

Eerste Stationsstr. 48, tel. (079) 316 37 31

**Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv**

[www.lamboo.nl](http://www.lamboo.nl)

**Het Fluitschip** historisch onderzoeks-  
en adviesbureau, [www.fluitschip.nl](http://www.fluitschip.nl)

**Henneken Radio en TV**

[www.radiohenneken.nl](http://www.radiohenneken.nl)

**Schoenen Van Veen**

Dorpsstraat 83, tel. (079) 316 31 65

**Van der Slik Caravan Centrum**

[www.vanderslik.nl](http://www.vanderslik.nl)

**Bode Scholten BV**

[www.bode-scholten.nl](http://www.bode-scholten.nl)

**Linhout Foto Video**

[www.fotolinhout.nl](http://www.fotolinhout.nl)

**Blomsma Print & Sign**

[www.blomsma.nl](http://www.blomsma.nl)

Wilt u ook adverteren? Neem contact op met de penningmeester:  
[penningmeester@oudsoetermeer.nl](mailto:penningmeester@oudsoetermeer.nl)

**WITGOED SERVICE**

**D. den HOLLANDER v.o.f.**

**REPARATIE EN VERKOOP VAN:  
WASMACHINES  
WASDROGERS  
KOELKASTEN  
KOOK / BAKAPPARATUUR**

**Tel. 079 - 361 01 91**

Lenastroom 2 - 2721 BT Zoetermeer

Fax 079 - 361 30 55

## **Afscheid nemen bestaat niet**

De algemene ledenvergadering van 9 mei jl. werd er een met een bijzonder tintje. Onze voorzitter Fred van Puffelen veraste ons met de mededeling dat hij zijn voorzitterschap na de vergadering zou neerleggen, twee jaar voor het einde van de zittingstermijn.

'Geen gemakkelijke keuze', zei hij, 'en ingegeven door persoonlijke omstandigheden'. Op deze pagina een interview met de scheidend voorzitter.



### *Nieuwkomer*

Fred nam in 2008 de voorzittershamer over van Erris Oskam die negen jaar aan het roer had gestaan van de vereniging. 'Vier jaar geleden ging de vereniging met mij in zee, een voorzitter van buiten de "eigen kring". Ik was met de vereniging in aanraking gekomen toen ik de eerste schreden had gezet in het uitzoeken van mijn familiestamboom. Toen ik de oproep voor de vacature van voorzitter las werd ik enthousiast en wilde graag op bestuurlijk niveau een bijdrage leveren aan de vereniging die zich inzet voor het historisch besef van mijn geboortedorp'.

### *Koers*

Vanaf zijn aantreden in 2008 heeft hij de boodschap van de vereniging uitgedragen en ging ambitieus met de doelstelling van de vereniging (bevorderen van de kennis van de Zoetermeerse geschiedenis) aan de slag. Fred stond voor de vereniging en was het gezicht naar buiten toe. Het Historisch Genootschap is immers een gerespecteerd partner op het historisch en cultureel gebied binnen en buiten Zoetermeer. Binnen de vereniging werkte hij hard aan de toekomst:

'Ik hoop dat ik de vereniging iets heb kunnen meegeven. Eén van mijn eerste wapenfeiten was het vaststellen van de koers van de vereniging voor de toekomst. Hierbij is de doelstelling van de vereniging onaangetast gebleven. We hebben samen met de actieve leden het meerjarenbeleidsplan 2011-2014 opgesteld waarbij we duidelijk de ambities van de vereniging hebben neergezet'.

### *Vrijwilligers*

De vereniging wordt gedragen door vrijwilligers. Alleen door samen te werken lukken dingen. 'Het Historisch Genootschap heeft zijn positie op die manier verworven', benadrukt Fred. 'Een vereniging waar enthousiaste en talentvolle vrijwilligers zich op een breed terrein voor de vereniging inzetten. Ik heb daarvoor enorm veel waardering en respect. Ik heb de samenwerking altijd als bijzonder inspirerend en plezierig ervaren'.

### *Uitdaging voor nieuwe voorzitter?!*

'Ik verlaat de vereniging op een spannend moment. Nog niet alles wat ik, samen met het bestuur, in gang heb gezet is geregeld. Toch zijn op tal van terreinen belangrijke stappen gezet en staat de koers vast. Ik hoop dat er onder de leden iemand is die de uitdaging aandurft en de voorzittershamer oppakt. Heb je ideeën, ben je enthousiast en voel je je betrokken bij de historie van de stad, neem de uitdaging aan en pak die voorzittershamer op. Zoals Marco Borsato in zijn lied zingt: "Afscheid nemen bestaat niet. Ik ga wel weg maar verlaat je niet", geldt ook voor mij. Ik blijf lid van deze prachtige vereniging en hoop mijn bijdrage te kunnen blijven leveren.

Ik dank u allen voor het in mij gestelde vertrouwen en wens u al het goeds voor de toekomst'.

### *Wilt u de hamer van de voorzitter overnemen?*

Het bestuur sluit zich graag aan bij de aansporing van Fred van Puffelen. Wie wil er sturing geven aan een vereniging met 1300 leden en een tachtigtal actieve vrijwilligers én tegelijk samen met een team bestuurders richting geven aan het genootschap? De komende jaren zal er veel veranderen: andere huisvesting, een structuur waarin meer plaats moet komen voor projectmatig bezig zijn en de verschillende werkgroepen en commissies steeds meer samenwerken. Ook het uitdragen van de geschiedenis zal steeds meer digitaal worden, maar als genootschap zullen we de menselijke maat in het oog moeten houden.

Wie neemt deze uitdaging aan? Mail of bel secretaris Rob Kroeders voor meer info of een afspraak: [secretaris@oudsoetermeer.nl](mailto:secretaris@oudsoetermeer.nl); 06 1218 9712.

Noot van de redactie: Inmiddels heeft een kandidaat zich beschikbaar gesteld en loopt ter kennismaking mee met de bestuursvergaderingen. De vereniging kan echter altijd handen en hoofden gebruiken voor de zeer diverse werkzaamheden, dus geef u gerust op!



## **Beeldbank online**

Meer dan 7.000 foto's van Zoetermeer zijn beschikbaar op de Beeldbank Zoetermeer ([www.zoetermeer.nl/beeldbank](http://www.zoetermeer.nl/beeldbank)). Op 18 juni stelde burgemeester Waaijer de beeldbank in werking. Het is een samenwerkingsproject van Oud Soetermeer en het Gemeentearchief Zoetermeer. Beide instellingen hebben de intentie hun gehele foto- en filmcollectie via de beeldbank beschikbaar te stellen.

In de komende jaren zal de collectie uitgroeien tot wel 40.000 items. In de beeldbank zijn nu in ieder geval reeds alle foto's uit de collectie van Oud Soetermeer opgenomen die dateren van voor 1961. Ook zijn al vele foto's te zien uit de periode daarna.

Het team van de Beeldbank Zoetermeer:

Jessica van Driel, Ronald Grootveld, Petra van Amerongen, Peter Versluis, Hilly Henneken, At Kerstens (Foto Jan van Es).



## ***Open Monumentendag 8 september***

Aangezien het gemeentehuis door bezuinigingen nog slechts eens in de twee jaar Open Monumentendag organiseert, neemt het Historisch Genootschap Oud Soetermeer in de tussenliggende jaren de organisatie op zich. Zij sluit zich aan bij het landelijke thema 2012 dat luidt 'Groen van Toen'.



### *Zoetermeer*

In Zoetermeer wordt de Open Monumentendag traditiegetrouw op één dag in het landelijke weekend gehouden: de tweede zaterdag van september, dit jaar 8 september 2012.

We nemen het thema 'Groen van Toen' mee naar een aantal plekken in de stad die we willen benadrukken. Bijvoorbeeld de Meerpolder, monumentale bomen, stadsparken, boerderijen, molen en de kerken.

### *Activiteiten*

Een aantal kerken in het dorp, zoals de Nicolaaskerk, zullen het kerkelijke groen laten zien: liturgische kleuren, bijbels bloemschikken, 'groene' versieringen op de muren en het meubilair. En wist u dat in de bijbel het woord groen 32 keer voorkomt, naast verwante woorden als olijftak, bloem en wijngaard?

Het Historisch Genootschap zal naast 't Oude Huis in de groene tuin haar vele publicaties aanbieden, waarbij de Genealogische Werkgroep het groen zal vertalen in de vele info die zij heeft over de families Groenheyde, Groenewegen en vele andere groene families.

Molen De Hoop verkoopt haar producten, gemalen met groene stroom en er is een proeverij. Stadsboerderij Het Buitenbeest organiseert allerlei groene spelletjes –vooral op zondag- en de organisatie is ook van plan om wandel- en fietstochten te organiseren. De familie Dijkshoorn aan de Vierde Stationsstraat laat paarden dansen en u kunt er mogelijk genieten van een wijnproeverij. Het Stadsmuseum organiseert traditiegetrouw een grote boekenmarkt in de tuin.

Op zondag 9 september zal het Genootschap, in samenwerking met de gemeente, 's middags een historisch informatiebord onthullen bij de Meerpolder, die in 1612 werd drooggemaakt.

U bent van harte welkom op de Open Monumentendag. Houdt daarbij de lokale media in de gaten, want bij het schrijven van dit stukje (eind juni) waren nog niet alle activiteiten bekend.

## **Activiteiten**

Voor alle activiteiten kunt u zich opgeven bij mevrouw F. Brandhorst, tel. (079) 351 70 47

### Woensdag 1 augustus 2012

Jeugdactiviteit: Schatgraven op het terrein van Vrijtijdscentrum Rommelburg aan de Voorweg 112. Onder toezicht van een vrijwillige archeoloog, kun je gaan schatgraven. Verzamelen vanaf 10.00 uur. Aanvang 10.30 uur. Toegang gratis.

### Zaterdag 8 september 2012

Open Monumentendag. Zie de aankondiging in voorgaand artikel.

### Zaterdag 29 september 2012

Dagtocht naar Hoorn-Medemblik. We bezoeken deze dag een Historische Driehoek. In Enkhuizen (om 11.00 uur) gaan we aan boord van Museumschip Friesland voor de boottocht naar Medemblik (aankomst 12.15 uur). Tijdens deze vaart krijgt u koffie/thee met appelgebak. Als u van boord gaat krijgt u een "Schipperlunch\*", waarna u het prachtige historische centrum van Medemblik kunt ontdekken en bijvoorbeeld het museum "De Oude Bakkerij" bezoeken. Vervolgens brengt de Museumstoomtram u van Medemblik (om 13.45 uur) naar Hoorn, waar u om 15.00 uur aankomt.

Verzamelen vanaf 8.00 uur, vertrek Zoetermeer Silverdome om 8.30 uur.

Kosten: voor leden Euro 42,50 en voor niet leden Euro 47,50 per persoon. (Persoonlijke consumpties voor eigen rekening)

\*Schipperlunch bestaat uit: twee belegde broodjes, krentenbol, een pakje jus d'orange en een bekertje yoghurt in een rugtasje.

### Woensdag 10 oktober 2012

Bezoek aan Voorschoten Kasteel Duivenvoorde.

Onder begeleiding van een lokale gids bezoeken wij om 14.00 uur het kasteel/museum Duivenvoorde en de tuinen rondom het kasteel. Ook kan het koninklijk landgoed de Horsten bezocht worden. Wij vertrekken om 13.30 uur gemeenschappelijk, vanaf de Dorpsstraat 7. Mocht u op eigen gelegenheid gaan, laat het ons dan even weten. Neem uw Museumjaarkaart mee. Het Kasteel Duivenvoorde is helaas niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers en personen die zeer slecht ter been zijn. Honden niet toegestaan. Kosten Euro 10,00 voor leden en Euro 12,50 voor niet leden.

### *Wandelen of fietsen door en rond het historisch hart van Zoetermeer*

De tochten staan onder leiding van een stadsgids en worden georganiseerd door Gilde Zoetermeer in samenwerking met het Historisch Genootschap Oud Soetermeer.

Elke tocht begint (op een woensdag) in 't Oude Huis, Dorpsstraat 7

Nadere informatie vindt u op de website van het Historisch Genootschap:

[www.oudsoetermeer.nl](http://www.oudsoetermeer.nl)

### ***Nieuwe leden***

We heten de volgende nieuwe leden van harte welkom:

Q.J.M. van der Aart, Zoetermeer

C. Dijkhuizen, Zoetermeer

P.H. Goossen, Zoetermeer

M.M.J. Hochstenbach-Clompers, Zoetermeer

F.L.J.C.N. Hoogduin, Zoetermeer

J.A.B.M. Kneppers, Zoetermeer

K.J. Landman, Ravenstein

H.G.M. Michels, Zoetermeer

J.W.M.G. Reeuwijk, Zoetermeer

G.P. Roos, Zoetermeer

L. Scholten, Zoetermeer

Aanmelden als lid kan via onze website [www.oudsoetermeer.nl](http://www.oudsoetermeer.nl) of per post via Dorpsstraat 7, 2712 AB Zoetermeer. Vermeld uw naam, adres en geboortedatum en of u zich opgeeft als lid, jeugdlid (tot 18 jaar) of gezinslid (tweede op hetzelfde adres).

## **Aurora**

*Ton Vermeulen*

Rongen-Olsthoorn, Ankie van., Aurora: Een boerengezin in de vorige eeuw. Z.p. 2de druk 2011. 176 pp, geïllustreerd, literatuuropgave.

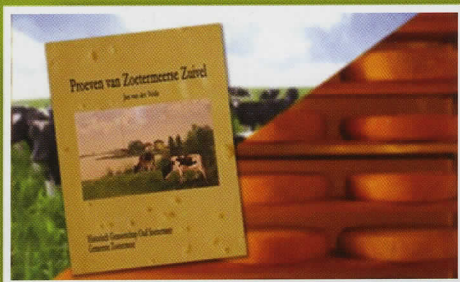
Boeken over families kunnen mij niet altijd bekoren: de schrijver denkt dat je alle ins- en outs van de familie al kent, of het is een opsomming van namen en bijbehorende herdenkingsdata zonder informatie over een periode of plaats, waarbij zwarte schapen zorgvuldig worden weg- of schoongepoetst. Met enige tegenzin nam ik dan ook een 176 pagina's tellend boekwerk ter hand over de familie Olsthoorn die in boerderij Aurora woonde, gelegen Wilsveen 33 voorbij de Voorweg.

Al bij de eerste pagina was ik echter gegrepen door het verhaal, geschreven door Ankie van Rongen-Olsthoorn (1946). Zij had het archief van haar vader bewaard en was daar na haar pensionering in 2006 ingedoken. Het bevatte naast kas- en melkboeken vanaf de jaren 1930, ook stapels brieven van de drie geëmigreerde ooms. Daarnaast ging ze wekelijks bij haar oudste tante Jeanne (1917) langs en tekende de verhalen op en vroeg tevens de ooms uit over het boerenbedrijf en de veranderingen daarin.

Al deze verhalen en de feiten uit vaders archief vulde zij vervolgens aan met literatuur over landbouw en regio. Het resulterende boek straalt dat ook uit: persoonlijke verhalen van onder meer tante Jeanne en stukken uit brieven worden afgewisseld met algemene verhalen, zodat de familieherinneringen in een context komen te staan. En dat ook nog eens in een zeer leeswaardig verhaal dat vooral de 20ste eeuw omvat, vanaf het moment dat Krien Olsthoorn Aurora in 1914 gaat pachten van de Petrus en Paulusparochie te Leidschendam. Het boerenleven, gezin, familie, het veeteeltbedrijf, Wilsveen en het geloofsleven komen allemaal aan bod en zijn sterk met elkaar verweven.

Kortom, als u nieuwsgierig bent naar het boerenleven of Wilsveen, aarzel niet en bestel het boek voor Euro 12,- via [a.van.rongen@hccnet.nl](mailto:a.van.rongen@hccnet.nl) of 070-4190195. U bent niet de eerste, het boek is na een jaar al herdrukt.





## Proeven van Zoetermeerse Zuivel

Zoetermeer was nog niet zo lang geleden vooral bekend vanwege haar zuivel. Meer dan 40 boterboeren brachten boter, kaas en eieren langs de deuren in de wijde omgeving. Grossiers als Noordam en de 'blauwe' en 'groene' Van der Spekken leverden aan hun detailhandelaren en instellingen. Brinkers en Nutricia waren landelijk en daarbuiten bekend om hun specialiteits...

Auteur: Jan van der Velde e.a.  
Verschenen in: 2010  
Omvang: 48 pp. Illustraties deels in kleur  
Prijs: € 3,00

[LEES VERDER](#)

[BESTELLEN](#)

1 2 3

### NIEUWS

#### 200 jaar boerderij Het Buitenbeest verschenen

Ter gelegenheid van Open Monumentendag verscheen dit boekje van 32 pagina's over...

[Lees meer](#)

#### Publicatiesoudsoetermeer.nl online

Publicatiesoudsoetermeer.nl is een onderdeel van de historische vereniging van Z...

[Lees meer](#)

### LAATSTE PUBLICATIES



#### 200 jaar boerderij Het Buitenbeest

Aan de Voorweg 93 staat een prachtige boerenhoeve, waar nog steeds de varkens het erf omwroeten, de kippen rondscharrelen en de pauwen hun veren laten zien. Hij is omringd door de oude Voorweg en de hoge flats van de wijk Meerzicht.

[Lees verder >](#)

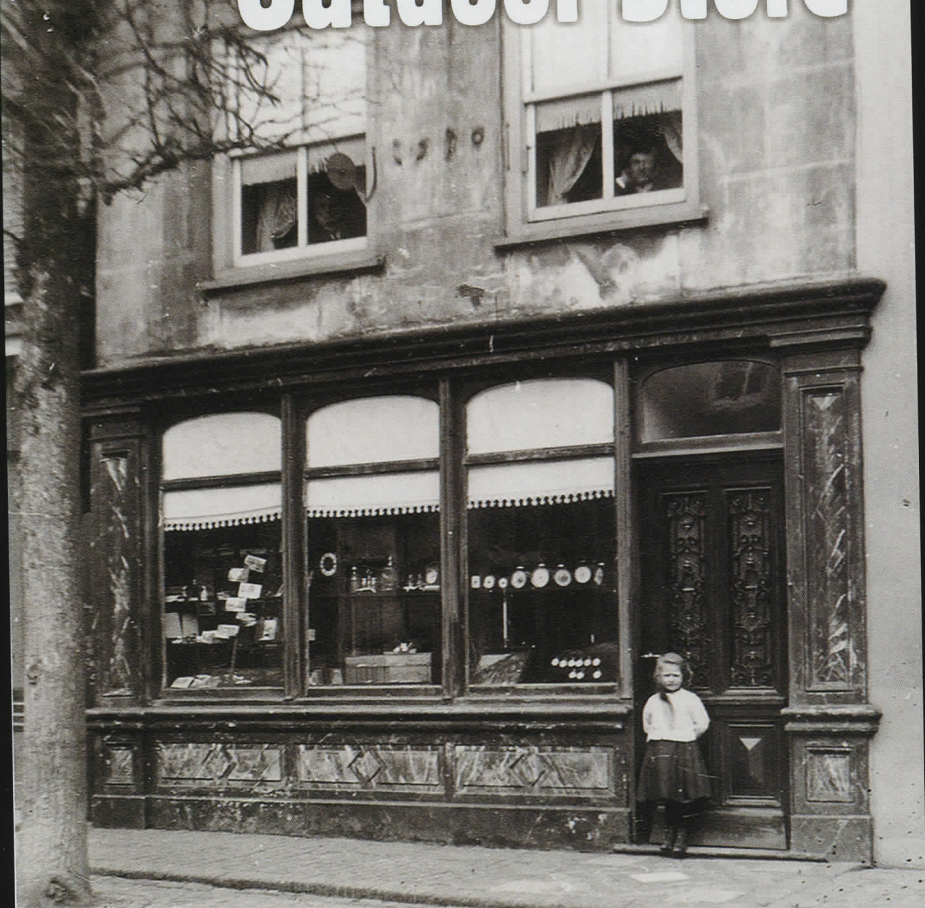
### PUBLICATIE ZOEKEN

Specifieke publicatie zoeken:

Titel:   
Auteur:   
Periode:  Tot:   
Term:

[ZOEKEN](#)

# Van Herwijnen Outdoor Store



*Dorpsstraat 66  
anno 1908*

vrijtijdskleding  
wandelschoenen  
bergschoenen  
tenten

*van  
Herwijnen*

dartsport  
schietsport  
campingaz dealer  
kampeerartikelen

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - Telefoon (079) 316 35 51 - [www.herwijnenzoetermeer.nl](http://www.herwijnenzoetermeer.nl)